

difficultas eodem modo currit in sententia opposita, et fortius: nam si ex una parte voluit Deus omnes homines salvos facere, et ex alia vidit per illam scientiam mediam infinitos rerum ordines, et modos, quibus posset omnes illos homines de facto salvare, et potuit tali tempore, et occasione, aut tali auxilio vocare, quo consentiret de facto, quomodo docuit tantam bonitatem ex omnibus illis modis, et mediis eligere illud quod non est habiturum effectum, relicto eo quod effectum sortiretur, cum in manu ejus esset eligere quod vellet? Et quomodo facta illa Dei electione non inducimur in desperationem, si videmus quod posset Deus eligere vocare nos in alio tempore, vel alio auxilio, quo consentiremus, et noluit; eligendo autem id quod prævidit nos facturos, id est, non consensuros, cum illud sit objectum scientiæ necessariæ, non est possibile stante tali scientia retrocedere, et aliud contingere, alias scientia Dei frustraretur. Ergo idem inconueniens remanet huic sententiæ solvendum, et tanto fortius, quanto minus fundatur in voluntate benignissima Dei, et innititur determinationi nostræ voluntatis quæ semel prævisa, non est revertibilis.

Illa autem secunda difficultas etiam currit in opposita sententia, quia posita semel illa scientia media de meo consensu, seu cooperatione quam adhibiturus sum, non est amplius in manu mea, neque Dei, avertere illam præscientiam, quia illa est omnino necessaria, et infallibilis, nec minus est irresistibilis scientia Dei, quam voluntas: ergo semel posita illa scientia de eo quid facturum sum, non est oppositum factibile illa scientia stante, et illam ego non possum avertere, quando operor, imo nec Deus potest

frustrare scientiam suam, quæ omnino necessaria est: ergo oppositum illius, stante illa scientia, non potest contingere; et sic vel petit libertas in conspectu scientiæ mediæ, vel non perit in dependentia ab efficacia divinæ voluntatis. Nec dici potest, quod scientia supponit suum objectum, quod est mea voluntas libere consentiens; et sic procedit ex suppositione libertatis meæ, unde non destruit illam, sed necessitas inde secuta est solum necessitas consequens, non antecedens, quia sequitur ex suppositione ipsius libertatis. At vero efficacia voluntatis est antecedens, et non supponit libertatem, sed antecedit, nec est in manu libertatis avertere illam. Sed contra, quia licet illa scientia non causet, sed supponat objectum futurum, tamen antecedit executionem illius operis, seu actus in tempore quando fit. Tunc autem quando fit in executione supponit quamdam scientiam necessariam in Deo, quam non potest avertere, et alias non causat ipsam libertatem, sicut voluntas divina, quæ causat omnia: ergo alligatus est ille actus, qui hic et nunc exercetur, cuidam conditioni necessariæ, quam avertere non potest, et sic supposita illa scientia non stat oppositum exequi in tempore propter necessitatem antecedentem ab æterno ad executionem in tempore. Quid enim refert quod non antecedit illam in ratione futuri, si quando hic et nunc exercetur, supponitur alligatio illius actus ad quamdam scientiam necessariam, quam avertere nullo modo potest; et sic non aliter exhibit, quam illa scientia prævideat? Voluntas vero divina, licet in ratione causalitatis antecedit, tamen quia ob suam eminentiam est etiam causa ipsius libertatis creatæ, non tollit eam sua efficacia, sed statuit, quia vult ut ille actus libere fiat, sicut

scientia media scit quod libere fiat. Quare ergo magis illa voluntas destruet libertatis exercitium, quam ista scientia.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

XXIV. Primo arguitur: Non repugnat ex viribus naturæ facere hominem aliqua bona opera moralia, et evitare aliqua peccata; ut, verbi gratia, facere aliquam eleemosynam, aut jejunare, aut orare, sicut Cornelius, Actorum x, aliqua bona opera faciebat, et non erat adhuc instructus in vera fide, ante fidem autem solum possunt dari opera bona ex viribus naturæ. Et Apostolus ad Romam. ii dicit, quod: *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt*; ergo ex ductu naturæ, et ex ejus viribus possunt fieri aliqua bona opera, ergo illa placent Deo: ergo habet in illis sufficientem congruitatem ut moveatur ad dandum gratiam his, qui sic operantur: congruum est enim ut operanti bene secundum suam facultatem Deus retribuatur secundum suam magnificentiam. Valde autem absurdum videtur quod homini bene utenti viribus naturæ Deus nihil plus retribuatur, quam abutenti, nec magis respiciatur, et moveatur ab illis bonis operibus, quam ab eo, qui nihil boni operatur.

Quod si dicas posse quidem illa opera deservire pro motivo, ut Deus det gratiam, sed de facto nolle Deum illo uti, sed mere gratis gratiam suam condere, ut non gloriatur omnis caro coram illo, contra est, quia in primis non constat Deum de facto noluisse uti tali motivo, cum posset. Deinde, quia si de facto Deus non vult, non est ex defectu motivi, quod nos habemus, sed quia non vult Deus illo uti. Unde

æque bene posset gloriari caro coram illo, dicendo quod habet sufficiens motivum ut detur sibi gratia, sed Deus non vult uti illo. Et præsertim, quia illa bona opera, licet sint naturalis ordinis, sunt tamen per Christum, et ex auxilio Christi; unde jam non in se, sed in Domino gloriabitur.

Confirmatur, quia aliquando propter prævisa peccata Deus rapit aliquos, ne malitia mutet intellectum eorum, licet non semper ad id alligetur, sed aliquando etiam permittit cadere in peccata, et non salvat: ergo similiter propter aliqua bona opera naturalia potest Deus dare gratiam, licet non semper ad id alligetur, sed ex misericordia sua possit etiam in peccatis existentes ad se convertere. Et evitamus illam difficultatem quod non est Deus acceptor personarum, sed distribuit dona sua juxta voluntatem prævisam, aut bene operantem, licet ex abundantia pietatis etiam peccatores, et non bene operantes convertere dignetur.

XXV. Respondetur bona opera naturalia non habere congruitatem fundatam in aliquo merito, aut proportionem ipsius operis, sed fundatam in mera misericordia ex parte Dei, quia in omnibus verum est, quod: *Non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*. Si autem congruitas ista fundatur in sola Dei misericordia, sic etiam ad misericordiam pertinet quod peccatoribus det gratiam, et congruum est Deum misereri, et parcere congruitate fundata in ipsa misericordia Dei. Opera autem bona ordinis naturalis etsi non avertant a Deo, nec impediunt, sicut peccata, et ex hac parte congruitatem habeant quasi negativam, tamen positivam congruitatem aut meritum vel proportionem non habent, sed ex mera misericordia dantur a Deo, non autem infallibiliter

datur gratia a Deo, ex aliquo pacto, sed sæpe non datur. Nam inquiri: Si Deus produceret hominem in natura integra, sed sine gratia supernaturali, vel Angelum, aut quamlibet excellentissimam creaturam, quæ in suis naturalibus esset perfectissima, omnia hæc quid conducerent, aut mererentur, ut daretur ei gratia supernaturalis? Si quidem omnis natura creata quantumcumque excellens, nihil momenti ad gratiam affert, sed sola Dei misericordia, cum ille sit ordo supernaturalis, et divinus ad quem non habet proportionem, sed solum potentiam obedientialem quæcumque natura intellectualis, quantumcumque excellens. Quod si Deus in distribuenda gratia sua attenderet ad ista opera naturalia quantumcumque excellentissima, certe in supremo Angelo Lucifero majores perfectiones naturales invenit, quam in qualibet alia inferiori creatura, et tamen illum non elegit Deus, nec attendit ad tam excellentes perfectiones ejus, ut eum in gratia conservaret. Et homines fuerunt excellentissimi ingenii, magnarumque perfectionum, et hos non elegit Deus, sed elegit pauperes, et convertit peccatores, et suscitavit de terra inopes, et de stercore elevavit pauperes, et ignobilia, et infirma mundi elegit Deus ut confundat fortia, et miserius est cui misertus est, et misericordiam præstitit cui voluit, nec est alia ratio quærenda in his, nisi voluntas divina, quia Dominus est. Quapropter opera bona naturalia non magis conducunt ad hoc ut Deus det gratiam supernaturalem infallibiliter, quam reliquæ naturales perfectiones in excellentissimis creaturis. Nec tamen purificamus bona opera peccatis, et bene operantes ac studiosos remissis, et pigris, quia peccata impediunt, et avertunt a Deo, bona autem opera naturalia relin-

quunt hominem minus impeditum gratiæ Dei; et sic habent congruitatem negativam, id est, ablationem impediendi, quod est peccatum, non proportionem positam aut motivum ex parte nostri, ut gratia detur.

Ad confirmationem respondetur, quod Deus cum rapit aliquos ex hac vita prævidens eorum peccata, non respicit peccata ut motiva eripiendi illos, sed ex sua misericordia prævenit ipsos ne cadant in peccata: at vero bona opera naturalia ponuntur ut motiva, seu ratio ut Deus det gratiam; et sic non est par ratio de illis, et de his quæ Deus eripit a peccatis quæ prævidet facturos si viverent.

Quod vero evitetur illa difficultas de acceptione personarum, respondetur quod Deus non est capax acceptionis personarum, cum gratis et sine aliquo debito det omnibus omnia, præsertim dona gratiæ suæ. Unde non facit injuriam quod det aliquibus gratiam sine ullis meritis aut motivo, cum id quod dat, sit gratia, quæ ex nullis meritis, aut debito datur; et ideo licet illi quod vult facere, et dare huic, sicut et illi, vel denegare, quia gratuitum est. Si autem ad evitandam acceptionem personarum in Deo debemus recurrere ad aliquid quod ipse præsupponat prævisum in hoc potius quam in illo; hoc ipso in eo quod præsupponere debet, id extrahimus ab ejus causalitate, et gratia, quia si ex ipso etiam est, curret eadem difficultas, cur illud dedit uni, et non alteri: ergo in datore omnium nullum est vitium acceptionis personarum.

XXVI. Secundo, arguitur aliquibus exemplis, in quibus videtur posse anticipata solutione dari præmium intuitu eorum quæ quis facturus est. Nam bene potest rex dare militi equum, et arma in præmium

futuri laboris, et militiæ, et tamen non meretur illa, nisi per opera subsequentia: ergo etiam poterit Deus dare gratiam prædestinationis propter opera postea facienda ab ipso homine per gratiam.

Quod si dicatur opera militis correspondere ejus virtuti, et strenuitati, non equo, vel armis, et ita illud præmium non esse principium meriti: at vero in prædestinato totus valor meriti correspondet gratiæ, non naturæ; et sic principium meriti caderet sub meritum, quod implicat, contra urgeri potest, quia saltem in aliquo casu non repugnet correspondere primam gratiam merito, seu operi non procedenti ab illa, sed ab alia gratia, et intuitu illius dari illam primam gratiam, non intuitu sui; sicut, v. g. vocatur quis ad finem, et ad justificationem: verum quidem est quod opera procedentia ab ista gratia non possunt mereri illam, nec intuitu illorum dari potest talis gratia, sed tamen potest iste homo in gratia crescere, et elicere in ultimo vitæ aliquod opus non procedens ab illa prima gratia vocationis, aut ab illa prima justificante gratia, sed ab ultima, et tunc illud ultimum opus potest deservire ut meritum, cujus intuitu et ex cujus prævisione Deus det primam vocationem: ergo non repugnat omneseffectus prædestinationis cadere sub meritum, saltem operis prævisi. Idem argumentum fit de eo, qui emit vineam solutione facienda ex fructibus vineæ: vere enim emit et solvit postea, et tamen illud præmium procedit ex re quam emit: ergo bene potest aliquis solvere Deo gratiam, quam accipit ex operibus procedentibus ab illa gratia, quasi ex fructibus.

Confirmatur, quia Christus Dominus meruit antiquis patribus gratiam, sicut et nobis, quia de plenitudine ejus omnes accepimus, sed

non potuit mereri orando, et petendo pro ipsis ut daretur eis gratia, quia jam data erat; et sic oratio illa inanis esset: ergo solum potuit mereri agendo gratias Patri pro illo beneficio collato patribus, et Deus intuitu illius actionis gratiarum faciendæ, ipsis contulit illam gratiam. At gratitudo, seu gratiarum actio supponit beneficium collatum: ergo si gratia illa patrum erit præmium illius actionis gratiarum, supponebat in quantum præmium se ipsam, quia actio gratiarum supponit beneficium pro quo agit gratias. Fortius etiam urgeri potest in opinione eorum, qui ponunt ipsos sanctos patres per gratiam a Christo acceptam meruisse de congruo ipsam substantiam incarnationis: sic enim principium meriti, quod est incarnatio cadebat sub meritum de congruo per aliquid ortum ex ipsa: ergo etiam justus per opera subsequentia possunt mereri ipsam primam gratiam, et primum effectum justificationis.

XXVII. Respondetur ad argumentum solutione data, quæ est expressa D. Thomæ in hac quæstione xxiii, art. v, ubi adducit illudmet exemplum de milite accipiente equum, quia eo est bene usus; et iterum 1-2, q. cxiv, art. v ad iii, idem exemplum affert, et utrobique solvit eodem modo, quod scilicet actus procedens a libero arbitrio indistincte procedit a gratia, et gratia est principium totius valoris, qui est in opere; actus vero militis utentis equo non habet valorem ab equo, sed a virtute, et strenuitate militis, et hanc non dat rex, sed supponit, et ideo potest per actum suum ut procedit a virtute sua mereri ipsum equum ut mercedem, et præmium. Valor vero meriti in homine justo procedit a gratia, et hæc datur a Deo; unde non potest gratia esse præmium illius valoris, quia dat ip-

sum. Nec obstat quod aliqui dicunt ad illum bonum usum equi, ut est actualis usus, concurrere equum, saltem partialiter, nam equus non concurrit nisi ut instrumentum militis, non ut partialiter dans valorem, sed totus valor est ex virtute ipsius militis utentis equo, sicut etiam utitur in se, et aliis armis, quæ tamen potest accipere in pretium sui laboris, et meriti. Addo quod equus, et arma, et alia similia, quæ quis potest accipere anticipate in præmium futuri laboris, habet duplicem considerationem, et quatenus est instrumentum militis laborantis, et quatenus est res mensurabilis per pecuniam, et habet suum pretium, et valorem. Non cadit in præmium equus, quatenus est instrumentum militi ad pugnam, sed quatenus valet tantum pecuniæ, aut æstimationis publicæ; et sic non est præmium ut equus, sed ut pecunia æquivalenter. At vero gratia, et virtutes, et auxilia Dei solum habent rationem virium influentium, et elevantium animam ad operandum, non autem accipiuntur ut mensurabilia valore aliquo fruibili per modum pretii, quia gratia respectu rerum naturalium est superior, et non potest reputari ut mensurabilis per illa tamquam per pecuniam, et valorem suum: respectu autem gloriæ habet se ut semen, et jus, et inchoatio illius: non ut continens actu totum quod illa est. Unde non est idem accipere gratiam, quod accipere totum valorem gloriæ, ut per modum præmii se habeat gratia: jus enim ad aliquam hæreditatem non est ipsa hæreditas in valore, sicut equus valet tantam pecuniam.

XXVIII. Ad replicam contra hanc solutionem, respondetur quod ultimum opus gratiæ, licet procedat ab alia gratia vocante, quam a prima, vel ab alio augmento gratiæ justificantis, si forte crevit, tamen virtua-

liter ibi perseverat prima gratia vocans, a qua tota justificatio sumpsit exordium, et formaliter est prima gratia justificans, quæ non separatur ab ea parte vel perfectione, quæ est augmentum, et a tota illa gratia procedit operatio illa ultima. Et licet gratia aliquando interrumpatur per peccatum, et redeat alia per penitentiam, tamen illa solum est materialiter diversa, et in valore eadem, sicut pecunia data in his nummis, vel in aliis numero, et materialiter diversis, est idem formaliter in valore. Unde signanter dicit D. Thomas loco citato ex prima secundæ, quod omne bonum opus hominis procedit a prima gratia sicut a principio; quia videlicet prima gratia, si est actualis, verbi gratia, auxilium, vel vocatio prima, semper manet virtualiter in suo effectui; si est habitualis, manet vel ipsamet in sua entitate, vel similis in suo valore si sit interrupta, et reparatur. Si tamen vere daretur alia distincta gratia, seu distinctum principium merendi a gratia prima, et non continuaretur cum illa, posset ex uno esse meritum ad aliud, sine hoc quod principium meriti caderet sub meritum, ut mox dicemus de incarnatione et gratia nostra.

XXIX. Ad confirmationem respondetur illud argumentum a multis judicari difficile, spinosum, et fere inextricabile, sed fateor inscientiam meam, ergo non video in eo difficultatem. Respondeo enim Christum mereri potuisse gratiam antiquis patribus, nec per orationem petendo illam, nec per solam gratiarum actionem, quamvis gratias pro illa etiam egerit, sed aliis actibus, ut effusione sanguinis sui, et aliis multis laboribus, quos ex summa charitate, et patientia tolerabat, et offerebat Deo. Et istæ actiones vere, et non fite fuerunt meritoria, etiam pro antiquis patribus, et intuitu illa-

rum Deus dedit gratiam patribus, et ob illam sic datam Christus gratias egit Patri. Deinde, dicitur quod etiam pro re jam posita, et exhibita potest oratio fundi ad Deum, non quomodocumque, sed repræsentando in oratione tempus illud pro quo res dari debebat. Sic enim Ecclesia orat pro defunctis, ne absorbeat eos tartarus, ne cadant in obscurum, et tamen cum hoc orat, jam animæ illæ non habent periculum cadendi in tartarum, hoc est in infernum: sed quia Ecclesia repræsentat tunc diem mortis illorum, orat, ac si essent in illo instanti mortis. Similiter ergo Christus potuit orare Patrem pro justificatione omnium hominum, etiam antiquorum patrum, repræsentando tunc tempus illud quo gratiam receperunt. Denique, gratiarum actio exhibita in tempore non semper supponit beneficium jam esse collatum, sed potest actio gratiarum dari pro voluntate conferendi, licet beneficium nondum collatum sit. Nam Christus Dominus gratias egit Patri pro beneficiis, non solum collatis, sed conferendis generi humano, quia egit gratias pro tota redemptione, et pro illa voluntate æterna quam Deus habuit conferendi gratiam intuitu Christi tam antiquis patribus qui ante præcesserant, quam hominibus tunc præsentibus, et deinceps venturis. Non ergo illa gratiarum actio supponit necessario gratiam, seu beneficium collatum in re, sed sufficit quod supponat in voluntate largientis, qui propter illam gratiarum actionem prævisam vult in tempore conferre gratiam patribus; et sic non valet illa consequentia: si gratia patrum erat præmium gratitudinis Christi, supponebat se ipsam ut præmium ad talem gratitudinem: dico enim quod sufficit supponere se ipsam ut contentam in voluntate divina, non ut in re exhibitam ut, pro illa age-

ret Christus gratias, et intuitu illius actionis daretur in re. Certe Christus Dominus Joan. xi, Lazarum resuscitaturus dixit: *Pater gratias ago tibi quoniam exaudisti me*; et tamen nondum tunc oraverat, nec miraculum pro quo exaudiendus erat, et orabat, factum erat, et tamen jam agit gratias quoniam exauditus erat, scilicet in voluntate Dei, de qua certus erat quod exaudiret ipsum: *Ego*, inquit, *sciebam, quia semper me audis*. Possunt ergo referri gratiæ etiam pro beneficio nondum recepto, sed in voluntate dandi contento; et sic ex gratiarum actione prævisa potuit dari patribus gratia, et illa gratiarum actio non supponere beneficium collatum, sed voluntatem conferendi; et sic non supponit se ipsam ut præmium, sed in executione datur in præmium illius actionis gratiarum secundum diversas considerationes, scilicet prout in executione, vel prout in voluntate donantis contenta. Quare illud argumentum non habet vim.

XXX. Ad id quod dicitur de merito sanctorum patrum respectu substantiæ incarnationis, latius pertinet ad materiam de incarnatione III p. q. II, art. XI. Pro nunc dicimus quod etiam admissa illa sententia, quod patres meruerunt de congruo incarnationem, dicimus non sequi quod principium meriti cadat sub meritum, licet verum sit quod per incarnationem Christus meruerit patribus gratiam, per quam ipsi meruerunt de congruo, ut Christus veniret, et executioni mandaretur incarnatio. Cujus ratio est, quia hic intervenerunt duo diversa principia merendi, quorum unum dat valorem distinctum ab alio, licet unum esset causa ut alterum daretur, et poneretur in diverso genere causæ, et in diverso tempore. Nam gratia patribus data licet intuitu incarnationis prævisæ data sit, tamen